

วิทยาลัยอาชีวศึกษา ต่อมาเจ้าราชภาคินัย (เจ้าน้อยสิงห์โต) บุตรเจ้าอุปราชบุญทวงศ์ซึ่งมีคัมอยู่ในบริเวณนี้ เจ้าราชภาคินัย (เจ้าน้อยสิงห์โต) พร้อมทั้งชายา (เจ้าสูมิตรา ณ เชียงใหม่) ได้ยกที่ดินที่ตั้งของอาคารหลังนี้ให้กับเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง)

อาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2461 ซึ่งเป็นปีที่เจ้าบุรีรัตน์สมรสกับเจ้าหญิงเรณูวรรณา ณ เชียงใหม่ ขณะนั้นเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) มีพระชนมายุ 50 ชันษา เจ้าหญิงเรณูวรรณา มีพระชนมายุ 24 ชันษา เจ้าบุรีรัตน์ได้พำนักอยู่ที่อาคารคัมเจ้าแห่งนี้เป็นเวลา 20 ปีก่อนที่จะสิ้นพระชนม์เมื่อปี พ.ศ.2482 รวมอายุ 70 ชันษา

เสนอขายแก่ห้างหุ้นส่วนอนุสารเชียงใหม่ ในราคา 450,000 บาท แต่ไม่มีการตกลงซื้อขาย ระหว่างนั้น พ.ศ.2490-2495 เจ้าเรณูวรรณา จึงให้สำนักงานยาสูบเชียงใหม่เช่าอาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์และที่ดินบางส่วนเป็นรายเดือน โดยท่านได้สร้างบ้านพักในบริเวณด้านหลังของคัมเป็นที่พำนัก

เมื่อเจ้าหญิงเรณูวรรณา วายชนม์เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2493 ได้โอนมรดกกรรมสิทธิ์อาคารให้เจ้าวัฒนา โชตนา (ณ เชียงใหม่) ธิดาคคนที่ 2 ในฐานะผู้จัดการมรดก เจ้าวัฒนา โชตนาได้ฝากขายอาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์ให้กับนางลัดดา ศรชัย ซึ่งเป็นธิดาของนางกี ลิมตระกูล คหบดีและผู้ม่ายยาสูบ กระทั่ง ปี พ.ศ.2496 กระทรวงการคลังได้ซื้อที่ดินและอาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) จากเจ้าวัฒนา โชตนา ในวันที่ 15 มกราคม 2496 จำนวนเงิน 620,000 เพื่อให้โรงงานยาสูบจัดตั้งสำนักงานยาสูบเชียงใหม่ โดยใช้อาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์เป็นที่ทำการสำนักงานตั้งแต่นั้นมาจนถึงวันที่ 19 มกราคม 2541 เป็นเวลาถึง 45 ปี

ร้อยเรื่องเมืองล้านนา ปีที่ ๗

Jakapong@chiangmainews.co.th

คุมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) ถือเป็นคัมเจ้าเพียงไม่กี่แห่งที่เหลือนอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ใน

คัมเจ้าบุรีรัตน์(แก้วมุงเมือง)

นครเชียงใหม่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2461 ขณะเจ้าแก้วมุงเมือง ณ เชียงใหม่ ดำรงตำแหน่ง เจ้าบุรีรัตน์ ในสมัยเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 8 ปัจจุบันคัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) เป็นของโรงงานยาสูบ ซึ่งกำลังปรับปรุงเพื่อจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์โรงงานยาสูบ เก็บรวบรวมวัสดุครุภัณฑ์รวมถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโบราณที่มีอายุกว่า 84 ปีให้ผู้สนใจเข้าชม

คัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) ถือเป็นคัมเจ้าเพียงไม่กี่แห่งที่เหลือนอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ในนครเชียงใหม่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2461 ปัจจุบันคัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) เป็นของโรงงานยาสูบ ซึ่งกำลังปรับปรุงเพื่อจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์โรงงานยาสูบ เก็บรวบรวมวัสดุครุภัณฑ์ รวมถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโบราณที่มีอายุกว่า 84 ปีให้ผู้สนใจเข้าชม

พระยาพนาจร ปาไม้เขตเชียงใหม่ พระยาวิเทศวิจิตร อธิบดีผู้พิพากษา ส่วนเจ้านายในราชสกุล ณ เชียงใหม่ ที่ได้ไปเยี่ยมเยียนอยู่เสมอได้แก่ พ่อเจ้าหลวงแก้ววรวงศ์ แม่เจ้าจามรี เจ้าราชวงศ์ (เจ้าเลาแก้ว ณ เชียงใหม่) พ.ศ.๓.เจ้าไชยวรเชษฐ์ (เจ้ามงคลสวัสดิ์ ณ เชียงใหม่) เจ้าราชภาคินัย (เจ้าเมืองชื่น ณ เชียงใหม่) เจ้าราชสัมพันธวงศ์ (เจ้าน้อยสิงห์แก้ว ณ เชียงใหม่) และ พ.ศ.๓. เจ้าไชยสงคราม (เจ้าสมพะมิตร ณ เชียงใหม่) จึงนับได้ว่าคัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่ได้มีการพบปะสังสรรค์ของบรรดาเจ้านายชั้นสูงของเมืองเชียงใหม่ในสมัยนั้น นอกจากนั้นในคัมเจ้าบุรีรัตน์ยังเป็นสถานที่ที่อุบอวลไปด้วยเสียงขับกล่อมจากดนตรีพื้นเมืองน่านาชนิดในยามค่ำคืน โดยมีธิดาทั้ง 7 ของเจ้าบุรีรัตน์เป็นผู้ร่วมบรรเลง ภายใต้คำแนะนำฝึกหัดของครูช่อ สุนทรวาทีนและครูฉัตร สุนทรวาทีน นักดนตรีประจำกรมมหรสพของราชสำนักในรัชกาลที่ 6

หากจะกล่าวถึงความสำคัญของเจ้าบุรีรัตน์ ซึ่งเป็นบรรดาศักดิ์ตำแหน่งหนึ่งในห้าของเจ้าศักดินา “ชนห้าใบ” ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญในการปกครองนครเชียงใหม่แต่ครั้งโบราณ ตำแหน่งเจ้าศักดินาชนห้าใบนี้ ประกอบด้วย เจ้าผู้ครองนครเป็นอันดับหนึ่ง เจ้าอุปราชเป็นอันดับสอง เจ้าราชวงศ์เป็นอันดับสาม เจ้าบุรีรัตน์เป็นอันดับสี่และเจ้าราชบุตรเป็นอันดับห้า อย่างไรก็ตามตำแหน่งสำคัญทางการปกครองนี้มีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมในแต่ละสมัยคือในสมัยแรก (เจ้าหลวงเชียงใหม่ องค์ที่ 1-2) เจ้าบุรีรัตน์มีความสำคัญเป็นอันดับที่สามารถรองจากเจ้าผู้ครองนครและเจ้าอุปราช ในขณะที่สอง (เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 3-6) เจ้าบุรีรัตน์มีความสำคัญเป็นอันดับที่สี่ระยะหลังจากนั้น เจ้าบุรีรัตน์มีความสำคัญเป็นอันดับห้า

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2485-2487 เมื่อทหารญี่ปุ่นเข้ามาในเมืองเชียงใหม่และบางส่วนได้ใช้โรงเรียนยุพราชเป็นที่ทำการ เพื่อความปลอดภัยของบุตรธิดาเจ้าหญิงเรณูวรรณาจึงได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านพักชั่วคราวที่บ้านท่ากระดาน อาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) จึงถูกทิ้งร้างอยู่ระยะหนึ่ง จนกระทั่งสงครามสงบลงจึงได้ย้ายเข้ามาพำนักในอาคารคัมตามเดิม โดยจะอาศัยอยู่เฉพาะชั้นล่างของอาคารคัม

หลังจากที่คัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) ผ่านวันเวลามานานกว่า 84 ปี สำนักงานยาสูบเชียงใหม่ในฐานะเจ้าของคัมได้ทำการอนุรักษ์ปรับปรุงอาคาร คืนสภาพความเป็นคัมเจ้าให้กลับคืนมาเพื่อใช้เป็นพิพิธภัณฑ์โรงงานยาสูบเชียงใหม่ โดยได้ทำการรื้อถอนผนังและฝ้าเพดานในห้องผู้จัดการ รื้อเครื่องปรับอากาศและระบบไฟฟ้ารวมถึงการมุงหลังคาคัมใหม่โดยใช้กระเบื้องดินช่อซึ่งเป็นแบบเก่านอกจากนั้นบริเวณโดยรอบมีการจัดภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น ขุดสระน้ำ ปลูกดอกไม้ให้สวยงาม และยังมีเก็บรวบรวมครุภัณฑ์ของสำนักงานยาสูบเชียงใหม่จากสถานที่ต่างๆ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องคิดเลข ตู้โทรศัพท์ อุปกรณ์ในกิจการยาสูบ เครื่องมือ เครื่องเรือน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ รถจักรยานและสิ่งของอื่นๆ มาจัดแสดงความเป็นมาของอดีตโรงงานยาสูบเชียงใหม่อีกด้วย

ในสมัยของเจ้าหลวงอินทวโรรสสุริยวงศ์ (พ.ศ. 2444-2452) เจ้าน้อยแก้วมุงเมือง ณ เชียงใหม่ ดำรงตำแหน่งเจ้าบุรีรัตน์และดำรงตำแหน่งเป็นปลัดจังหวัดเชียงใหม่คนแรกพร้อมกับพระศรีวราษานุรักษ์ (ศรีบุญเฉลียว) จนเกษียณอายุราชการเมื่อ พ.ศ.2471

ต่อมาปี พ.ศ.2490 เจ้าหญิงเรณูวรรณา มีความประสงค์จะขายอาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์ โดยมอบหมายให้เจ้าอนุสรณ์ อินทราวุฒิ (ณ เชียงใหม่) ธิดาคคนที่ 1 นำโฉนดไปให้เจ้าสมบูรณ์ ณ เชียงใหม่ไป

นอกจากแนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์โรงงานยาสูบเชียงใหม่ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลของกิจการยาสูบเชียงใหม่ มีส่วนจัดแสดงวิวัฒนาการความเป็นมาของกิจการยาสูบในภาคเหนือตั้งแต่สมัยล้านนาแล้ว อาคารหลังนี้ยังได้จัดรวบรวมเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง ณ เชียงใหม่) เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่และคัมที่พำนักของเจ้าผู้ครองนครรวมถึงผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองเชียงใหม่สมัยนั้น ที่ยังขาดหายไปในส่วนสำคัญทางประวัติศาสตร์และทางสถาปัตยกรรม

วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2411 เป็นบุตรคนที่ 3 ของเจ้าดวงทิพย์และเจ้าคำแสน เจ้าแก้วมุงเมืองได้รับราชการในชั้นต้นเป็นเจ้าราชภาคินัย ในสมัยเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 7 (พ.ศ.2416-2440) ในปีพ.ศ.2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งเจ้าแก้วมุงเมืองเป็น “เจ้าบุรีรัตน์” ต่อจากเจ้ามหาอินทร์ โดยดำรงตำแหน่งเจ้าบุรีรัตน์ต่อเรื่อยมาจนถึงสมัยเจ้าหลวงอินทวโรรสสุริยวงศ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 8

อาคารคัมเจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) แห่งนี้จึงเปรียบเสมือนสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าและการท่องเที่ยว ในการสืบค้นความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ลำดับและตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เจ้าชั้นทั้งห้าและเจ้าบุรีรัตน์ รวมถึงปัจจัยส่วนประกอบต่างๆ ของคัมที่สมบูรณ์ครบถ้วนแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่

เจ้าบุรีรัตน์ (แก้วมุงเมือง) ได้สมรสกับชายาไม่ทราบนามมีบุตรธิดา 8 คน บินหญิง 5 คนชาย 3 คน เจ้าหญิงสูมิตรา ณ เชียงใหม่ เป็นหนึ่งในชายาเจ้าบุรีรัตน์แต่ไม่มีบุตรธิดา ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2461 เจ้าบุรีรัตน์ได้สมรสกับเจ้าหญิงเรณูวรรณา ณ เชียงใหม่ บุตรีของเจ้าราชวงศ์ (เจ้าชมชื่น ณ เชียงใหม่) กับเจ้าหญิงกรรณิกาน เชียงใหม่ ซึ่งเจ้าหญิงเรณูวรรณามีศักดิ์เป็นหลานเจ้าบุรีรัตน์

เอกสารประกอบ วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง “คัมเจ้าบุรีรัตน์” (แก้วมุงเมือง) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545